

Analyse van DE NSB - Ontstaan en opkomst van de Nationaal-Socialistische Beweging, 1931-1935
Te Slaa, R. & Klijn E.; 2009
Uitgeverij Boom, Amsterdam

De publicatie van Te Slaa en Klein betreft een 939 pagina's omvattend onderzoek naar de organisatie-aspecten en idee-ontwikkeling in de NSB in de genoemde periode.

De start van het onderzoek maakt een objectieve indruk door verwijzing naar niet alleen het politiek kritiseerbare wat zich hier aan het ontwikkelen was (het fascisme in het algemeen), maar ook naar het revolutionaire elan van vooral het Italiaanse fascisme. Te Slaa en Klein stellen bijvoorbeeld: "Het beoordelen van de oorspronkelijke aantrekkingskracht van de vroege NSB is vaak vertroebeld door waardeoordelen achteraf" (p. 31).

Echter, gedurende de beschrijving van de geschiedenis van de NSB bij Te Slaa en Klein, begint zich heel geleidelijk een aanzienlijk minder waardevrij type terminologie te ontwikkelen.

Ik denk hierbij aan termen als "geslepen", waar het iemands persoonlijkheid betreft (p. 134), "mythologiserend" (p. 140) en "mythe" (p. 149) als het gaat om de eigen geschiedschrijving van de NSB, "de opportunistische Mussert" als uit niets afgeleid kan worden dat het anders betreft dan politieke voorzichtigheid (p. 146), "schandaaltjes" als het gaat om politieke en organisatorische onervarenheid (p. 354), "slinks" als het gaat om gewone politieke uitbreiding van het eigen systeem (p. 354 en 614), "de verschillende nazistische partijtjes waren behept met een uitzonderlijk talent om zichzelf in diskrediet te brengen" (p. 284) als bedoeld is dat mensen soms heel ingewikkeld met elkaar omgaan (overigens vermelden Te Slaa en Klein hier niet tevens dat dit ook geldt voor kleine linkse partijen; dat vermelden ze pas op pagina 427; sterker nog ze hadden ook kunnen stellen dat dit een aspect is dat aan heel veel menselijke organisatievormen kleeft), "slimme intrigant" (p. 540) om personen te beschrijven, "Volk en Vaderland schreeuwde ogenblikkelijk moord en brand" (p. 711) als het om berichtgeving ging, "Op verongelijkte toon klaagde" (p. 712) waar bedoeld is dat iemand een politieke uitspraak deed, "Kennelijk vertolkte het NSB-blad hiermee de mening van een groot deel van de achterban" (p. 714), terwijl zo'n statistische uitspraak kennelijk op niets gebaseerd is, "Het 'volkse' drijven van Van Houten" (p. 718) waar bedoeld is de 'volkse' politiek van die persoon, "Van Houten en trawanten" waar bedoeld is politieke medestanders (p. 718), "Met leuzen (probeerde men) in te spelen op de gevoelens van onvrede" (p. 718), waar bedoeld is: met specifieke argumenten werd geprobeerd de doelgroep te winnen voor de eigen politieke lijn, "met smaakvolle titels" (p. 727) is een cynische verwoording van Te Slaa en Klein, die ook terzijde had kunnen blijven.

Waar Te Slaa en Klein op pagina 708 spreken van zich uitbreidend antisemitisme gebruiken de auteurs klaarblijkelijk geen statistische methoden om aan te geven in welke mate dit verschijnsel zich voordeed. De al veel eerder uitgesproken conclusie van Te Slaa en Klein: "De fundamenteen voor de antisemitische, nationaal-socialistische partij die de NSB aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog was, werden al in 1933 gelegd" (p. 256) is op dezelfde gronden een voorbarig geformuleerde interpretatie-uitspraak, die niet statistisch waargemaakt kan worden.

Denk hier ook aan Pollmann, Mussert en Co., (2012), die tot soortgelijke onjuiste conclusies komt. Zie hiervoor Kampman (2015) hoofdstuk 4.

In het algemeen kunnen bij het gebruik van statistische methoden overigens veel kanttekeningen gemaakt worden. Maar waar onderzoekers, zoals Te Slaa en Klein, door de gekozen terminologie suggereren een evidentie te kunnen leveren, mag zonder meer kritiek op methodologie geleverd worden. Zoals we gezien hebben bij Croes/Tammes (gegevenheid 1 in hoofdstuk 1 Theoretisch kader en hoofdstuk 14) zijn de conclusies van Te Slaa en Klein op dit punt onjuist.

Niet alleen de toon van de bovenaangehaalde citaten geeft aan dat de studie van Te Slaa en Klein als zwak beoordeeld moet worden. Dat geldt vooral voor de afwezigheid van valide statistisch cijfermateriaal. De auteurs maken gebruik van een anecdotisch-incidentele geschiedschrijving die uiteindelijk toch gestuurd blijkt te worden door dezelfde sentimenten die van 1945 tot op heden het goed-fout perspectief hebben bepaald.